

Mirjana Strčić

JOSIP GRŽETIĆ KRASANIN – NA PRIJELAZU OD ROMANTIZMA PREMA ILIRIZMU

dr. Mirjana Strčić, Pedagoški fakultet, Rijeka, izvorni znanstveni članak, Ur.: 20. prosinca 1991.

UDK: 886.2::929 Gržetić Krasanin, Josip

U radu se prikazuje i ocjenjuje književno djelo Josipa Gržetića Krasanina te ocrta njegov životni put. Živeći i djelujući u 19. st., u vrijeme vrhunca hrvatskoga narodnog preporoda u tadašnjim austrijskim pokrajinama Istri te Dalmaciji, Gržetić je u svojim pjesmama, pripovijetkama i romanu »Urotnici« realizirao sve književne značajke preporodne epohe. Uz naglašeno nacionalno-rodoljubno usmjerenje te stilske postupke škole romantizma, Gržetić u svojim prozama postupno ipak najavljuje i crte realizma. Poput mnogih preporodnih pisaca Dalmacije i Istre, i Gržetić je do sada u književnopovijesnom smislu bio gotovo nezamijećen, te ga se u ovom radu prvi put prikazuje kao tipičnu i značajniju literarnu pojavu u sredinama u kojima je živio i djelovao.

Ime Josipa Gržetića Krasanina, koji je književno djelovao u drugoj polovini prošlog stoljeća, današnjoj je književnoj javnosti gotovo potpuno nepoznato, pa čak i užem krugu stručnjaka na polju književne povijesti. Iznikavši iz atmosfere hrvatskoga narodnog preporoda u Istri te potom u Dalmaciji, doživio je književnopovijesnu sudbinu većine svojih književnih suvremenika preporodne epohe u navedenim dvjema hrvatskim pokrajinama u okvirima Habsburške Monarhije: osim nekoliko iznimaka, svi su ti literarni stvaraoci ostajali uglavnom zapostavljeni, neistraženi i zaboravljeni. Hrvatska je književna povijest, naime, svoju osnovnu pažnju usmjeravala na središnji tok hrvatske književnosti u 19. stoljeću – na pisce Banske Hrvatske, koji su od ilirskoga pokreta dalje postali predvodnicom hrvatskoga književnog razvoja. S obzirom na različitost političkih i gospodarskih uvjeta društvenog života u hrvatskim teritorijima – razjedinjenima u okvirima Habsburške Monarhije – hrvatski se narodni preporod u Istri i Dalmaciji u odnosu na Bansku Hrvatsku jačao i razvijao kasnije, pa se i evolucija književnog stvaralaštva razlikovala od tadašnje hrvatske središnjice. Atipičnost je toga razvoja, sa zakašnjelim naznakama stilskih formacija i epoha u odnosu na književnu maticu, i dovela stoga do manjega literarnohistorijskog interesa za pisce koji ne pripadaju prošlostoljetnoj hrvatskoj književnoj avangardi, ponajprije za hrvatske pisce u tadašnjoj Istri te – nešto manje – u Dalmaciji. Stoga se moglo dogoditi da i Josip Gržetić Krasanin ostane zaboravljen, iako je bio relativno plodan pjesnik i prozaik, objavljivao na stranicama onovremenih najznačajnijih hrvatskih glasila; dijelom je tome zaboravu pridonijela upravo i činjenica da nije objavio niti jedne knjige, a današnjim čitateljima i istraživačima često su teško dostupni časopisi i listovi prošloga stoljeća.

Josip Gržetić Krasanin rodom je s otoka Krka, koji je zajedno s ostalim kvarnerskim otocima u 19. st. bio dijelom austrijske administrativno-političke pokrajine Istre. Izdvojena od

ostalih hrvatskih zemalja, pa tako i od matičnoga dijela hrvatskoga naroda u Banskoj Hrvatskoj, Istra je ulazila u neposredne interesne sfere Beča; većinsko stanovništvo Istre – Hrvati – živjelo je u vrlo specifičnim i teškim društvenim uvjetima, izloženo nemilosrdnu pritisku vladajućega, veoma uskog sloja Talijana i talijanaša – odnarođenoga hrvatskog, uglavnom građanskog i sitnograđanskog elementa. Većinsko hrvatsko stanovništvo u cijeloj je pokrajini bilo zapostavljeno na svim razinama društvenog života – Hrvati su ponajvećma bili seljaci, politički obespravljeni, ekonomski iskorištavani, izvrgnuti žestokim naletima denacionalizacije, potpuno onemogućavani u svome prosvjetnom i kulturnom životu, bez svojih škola, bez glasila na hrvatskom jeziku. Većinska hrvatska narodna grupacija u Istri s Kvarnerskim otocima tek postupno je u drugoj polovini 19.st. počela formirati svoju građansku klasu, koja je u prošlom stoljeću inače bila uobičajen predvodnik nacionalnih pokreta. Jedina hrvatska inteligencija dugo su vremena ostajali svećenici, koji su stoga veći dio 19. st. i vodili istarske i otočke Hrvate, djelujući općenito i u prosvjetiteljskom duhu, i u izgradnji nacionalne svijesti, budeći i održavajući otpor prema stranim presizanjima, stvarajući postupni uvjete za sve snažnije nastupe hrvatskog narodnog preporoda.¹ Kako je općenito svjetovne inteligencije bilo malo, najveći je dio istarskih književnika iznikao iz svećeničkih redova, pa tako i pisac o kojem je ovdje riječ.

Josip Gržetić Krasanin imao je u uvjetima svoga doba veliku sreću i neuobičajene mogućnosti da se školuje, da izbije u prve redove inteligencije u Istri i da se afirmira u znatno širim okvirima hrvatskoga kulturnog života, u tadašnjoj Dalmaciji i Banskoj Hrvatskoj. Rodni Gržetićeve otok Krk prastaro je središte izvornoga hrvatskog glagoljaškog naslijeđa, pa su se i u 19.st. – uz Kastav u Istri – upravo ovdje bili započeli postavljati temelji za razvoj hrvatskoga narodnog preporoda u Istri, ponajprije u Vrbniku, sa starom tradicijom glagoljaškoga obrazovnog centra. Josip Gržetić rođen je 9. lipnja 1837. godine u selu Kras, u Dobrinjštini (umro je 21. prosinca 1896. u Mundanijama na otoku Rabu), a upravo u vrijeme kada je stasao za školu otvorila mu se nenadana i rijetka mogućnost za školovanje – u Dobrinju, od kojeg je selo Kras udaljeno jedva tri kilometra, dvije je godine prije njegova polaska u školu svećenik Antun Kirinčić uspio otvoriti stalnu osnovnu školu. Iz sačuvanih imenika škole u Dobrinju vidi se da je dječak upisan 20. travnja 1843, u svojoj šestoj godini života; zadnji put mu se ime u imenicima škole nalazi 1847. godine, a iz jednoga od školskih dokumenata proizlazi da je jedno vrijeme nastavio školovanje u gradu Krku.² Otac Frane, po svoj prilici imućniji i napredniji seljak (iz obitelji s nadimkom Faneloc), poslao je potom dječaka na školovanje u tadašnju Rijeku.

U poznatoj i staroj Riječkoj gimnaziji Gržetić je osmi razred završio školske godine 1856/57; zanimljivo je da je uz njegovo ime u školskim dnevnicima zabilježeno da ga otac, seljak, školuje o svom trošku, te da već u IV. razredu gimnazije stoji opaska da će mu životni poziv biti svećeničko zvanje.³

¹ Osnovna literatura o razdoblju hrvatskoga narodnog preporoda u Istri: Božo Milanović: Hrvatski narodni preporod u Istri. Knj. 1 i 2. Pazin, 1967. i 1973; Više autora: Knjiga o Istri. Zagreb, 1968; Šidak-Gross-Karman-Šepić: Povijest hrvatskog naroda 1860–1914. Zagreb, 1968; zbornik Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri. Zagreb, 1969; uz to i prilog Mirjane Strčić: Društvene i političke prilike u Istri u 19. i u početku 20. stoljeća. Nastava povijesti, 3-4. Zagreb, 1981, str. 205-218, s opširno navedenom relevantnom literaturom. O književnom razvoju u Istri u epohi preporoda cijeli niz radova iste autorice, ponajprije knjige: Istarska beseda i pobuna. Knj. 1 i 2. Pula, 1984. i 1985.

² U osnovnoj (danas četvorogodišnjoj) školi u Dobrinju mogu se naći pohranjeni i vrlo dobro očuvani dokumenti o radu te škole od samoga njezina početka. Gržetićevo se ime prvi put nalazi u uredno vođenu, rukom pisanu (talijanskim jezikom) dnevniku, bolje rečeno – kontrolnom listu pohađanja nastave – iz svibnja 1843. godine. Učitelj Anton Kirinčić pedantno je zabilježio (pod rednim brojem 14) da je učenik Ghersetich Giuseppe, star šest godina, upisan u školu 20. travnja 1843. U dnevnicima/imenicima posljednji put se Gržetićevo ime nalazi u popisu učenika 2. semestra, datiranu 3. rujna 1847. godine. U dokumentu pisanu 1849. god. koji rekapitulira stanje učenika od 1841. god. dalje, u poglavlju pod naslovom «Coscritti nell'anno 1842.», Gržetić je pod brojem 17, a uz njegovo ime stoji opaska: «Studia a Veglia», te se može pretpostaviti da se prije upisa u gimnaziju u Rijeci dječak dvije godine školovao u gradu Krku.

³ Školski arhiv Riječke gimnazije danas se čuva u gimnazijskoj (srednjoškolskoj) zgradi u Sušaku, koja je više puta mijenjala ime i sadržaje rada, ovisno o školskim reformama u različitim periodima. U Gržetićevo doba to je bila K. u. K. Gymnasium in Fiume, te se u dnevniku pod naslovom Katalog der Achten Klasse vom Schuljahre 1856/7. nalazi zabilježen pod br. 3 kao Geržetić Josef (imao je tada 19 godina). U Riječku gimnaziju Gržetić je zasigurno upisan šk.

Riječki je period školovanja za Gržetića bio osobito značajan. U vrijeme njegova dolaska u Rijeku, grad je zadržao zdravo hrvatsko jezgro, unatoč svojim izvanjskim ungareško-talijanskim obilježjima,⁴ a Riječka je gimnazija postala rasadištem cijeloga niza istaknutih predstavnika hrvatskoga društvenog života u prošlom stoljeću. Riječku su gimnaziju – među ostalima – pohađali Antun i Ivan Mažuranić, Ivan Zajc, Adolf Veber Tkalčević, Ivan Fiamin, Franjo Rački, Eugen Kvaternik, Erazmo Barčić, Josip Pančić, Ivan Crnčić, Mate Bastian, Ivan Dežman.⁵ Gržetić je imao izvanrednu sreću da mu profesorom bude i Fran Kurelac, jedao od najznačajnijih hrvatskih kulturnih djelatnika i širitelja hrvatske nacionalne svijesti u Rijeci.⁶ Kurelac će Gržetić kasnije, u jednoj svojoj pjesmi, s mnogo zahvalnosti imenovati kao svoga najdražeg učitelja,⁷ a rano probuđeno njegovo narodno osjećanje zasigurno se ima pripisati ne samo općoj nacionalnoj klimi u Rijeci nego i osobnom Kurelčevu utjecaju.

Nakon završenoga gimnazijskog školovanja, Gržetić je prešao na studij bogoštovlja u Gorici, koji je pohađao od 1857. do 1861. godine.⁸ Boravak u goričkom učilištu nadogrudio se ne samo na već postavljene osnove Gržetićeve naobrazbe nego ponajprije i na njegovo do tada već utemeljeno nacionalno osjećanje. Naime, za goričko se sjemenište zna da je bilo jedno od žarišta nacionalne misli u Istri i na Kvarnerskim otocima, uz utjecaje iz Rijeke i Trsta, ili, pak, iz same Slovenije.⁹ Neposredna potvrda Gržetićeve spremnosti da se pridruži snagama koje su počele borbu za održanje i prava Hrvata u Istri i na otocima već je i jedan od prvih (za sada poznatih) njegovih članaka, objavljen u »Slovenskom glasniku« 1860, dakle još za vrijeme studija u Gorici.¹⁰

U vrijeme kada je započeo svoje svećeničko službovanje, Gržetić se već pridružio kao rodoljub i borac za hrvatske narodne interese onome nizu nacionalno svjesnih svećenika koji su u Istri i na otocima postavljali čvrste osnove za dalji razvoj hrvatskoga narodnog preporoda i buduće oblike organiziranja političke borbe protiv talijanaško-talijanske hegemonije. Gotovo cijelo svoje svećeničko djelovanje proveo je na otoku Rabu, što nije znatnije niti u kakvu drugom usmjerenju povelu njegove već zacrtane životne smjernice. Naime, po geografskom smještaju i prema tadašnjoj administrativnoj podjeli pokrajina u Habsburškoj Monarhiji, Rab je spadao pod pokrajinu Dalmaciju (sa sjedištem u Zadru), u kojoj se nacionalno-politička situacija za Hrvate nije znatnije razlikovala od one u pokrajini Istri s Kvarnerskim otocima.¹¹ Politička talijanaško-talijanska nadmoć i u Dalmaciji je kočila ranije razbuktavanje i političko organiziranje hrvatskoga narodnog preporoda, te se on u punoj mjeri

god. 1849/50, iako dnevnik iz te godine nisam uspjela pronaći (zbog ponešto nesređena stanja arhiva). Najstariji trag o Gržetiću našla sam u dokumentu: C.K. viša Riječka gimnazija. Imenik četvrte učionice za školsku godinu 1852/3. On je upisan pod rednim br. 2, kao Gržetić Josip, a navedeno je da otac Frane, težak, sam plaća školarinu, uz opasku da je učenikovo buduće zvanje svećenik.

⁴ Osnovni, sintetički podaci o stanju u Rijeci u doba Gržetićeva dolaska u taj grad u: Povijest Rijeke, Rijeka, 1988, osobito od VI. do IX. poglavlja, str. 133-208; isto tako i prilozi više autora u zborniku: Rijeka, Zagreb, 1953.

⁵ Vidjeti u više priloga u nav. zborniku »Rijeka« (prethodna bilj.), te u nizu školskih izvještaja tiskanih na kraju školskih godina ili zaokruženih godišnjica postojanja Riječke gimnazije, kasnije preseljene u Sušak, a u naše dane pretvorene u Centar usmjerenog obrazovanja za kadrove u zdravstvu »Mirko Lenac«.

⁶ U bilj. 3, u navedenom imeniku 4. razreda Riječke gimnazije, Fran Kurelac se osobno potpisao kao »učitelj narodnog jezika«, a isto tako i u sljedećoj školskoj godini, 1853/4; kako je Kurelac došao u Rijeku 1849, u godini kada je Gržetić počeo pohađati Riječku gimnaziju, proizlazi da mu je pet prvih gimnazijskih godina bio nastavnik materinjeg jezika. O Kurelcu vrlo iscrpan pregled literature u Leksikonu pisaca Jugoslavije. Knj. III. Novi Sad, 1987. (izd. Matice srpske), str. 536-537.

⁷ Riječ je o pjesmi »Tužaljka prigodom smrti vrijednog starine Frana Kurelca moga negdašnjeg najmilijeg učitelja a svedjer na književnom polju prvaka«. Narodni list, Zadar, 13, 1874, 52. U potpisu pogrešno je otiskano D.I.Gržetić.

⁸ Prvu godinu bogoslovlja u Gorici Gržetić je pohađao 1857, što potvrđuju podaci u šematizmu goričke nadbiskupije te popis pitomaca goričkog sjemeništa; tako Status personalis el localis archidioceseos goritiensis ineunte anno administrativo 1858 (Goritiae 1857) potvrđuje da je Gržetić student prve godine, a šematizam za god. 1861. navodi ga već kao »Sac. Praef.«. Na podacima zahvaljujem dr. Branku Marušiću, znanstvenom savjetniku SAZU.

⁹ O utjecaju goričke bogoslovlja više u knjigama B. Milanovića: Hrvatski narodni preporod u Istri, n.dj.

¹⁰ Iz Gorice. Slovenski glasnik, Ljubljana, V, 1860, 3, str. 93-94.

¹¹ Osnovni pregled u zborniku Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri, n.dj.

razvija od šezdesetih godina dalje, dakle upravo u vrijeme Gržetićeva službovanja u Rabu. Jednaki politički, gospodarski, prosvjetni i kulturni problemi stajali su i pred istarskim i pred dalmatinskim Hrvatima, te je Gržetić kao nacionalno već formirana ličnost i u životnoj sredini u koju je došao mogao nastaviti i razviti svoje već započeto književno djelovanje s predznacima nacionalne borbe.

Budući da Josip Gržetić živi i djeluje u sredinama u kojima upravo traje preporodna epoha, njegovo književno stvaralaštvo – kao i ostalih pisaca preporodnog razdoblja – valja shvatiti i kao segment cjelokupnih hrvatskih nacionalnih nastojanja. Ni Gržetić ni ostali tadašnji istarski i dalmatinski književnici nisu svoje literarno djelo izdvajali iz kompleksa borbe za interese svoga naroda, te su njihova idejna i politička stajališta neposredno utkana u njihova književna ostvarenja. Stoga je svakako zanimljivo sagledati s kojih je ideoloških osnova polazio i Gržetić, namjenjujući najvećim dijelom svoje pjesme i proze sasvim određenoj i specifičnoj, istarskoj i dalmatinskoj hrvatskoj čitateljskoj publici. Njegovi objavljeni književni radovi omogućuju nam, naime, da sagledamo kako se u njega postupno nijansiraju i prelamaju dvije tadašnje hrvatske političke ideologije: prva – općeslavenska i jugoslavenska, iznikla iz ilirskog pokreta, te druga – kroatistička, pravaška, koja sve snažnije nastupa u hrvatskoj nacionalnoj središnjici, i uz koju je u nadolazećim vremenima Gržetićevo ime općenito vezivano, ponajprije zbog njegove suradnje u pravaškim listovima. Međutim, uzevši u obzir da je Gržetić gotovo cijeli život proveo izvan Banske Hrvatske – u austrijskim pokrajinama Dalmaciji i Istri – čini se da je ta pravaška orijentacija kasnije ponešto prenamaglavana. Naime, u razvoju hrvatskoga narodnog preporoda u Istri, sve do smrti biskupa Jurja Dobrile,¹² najznačajnijega predvodnika i organizatora tamošnjega preporodnog pokreta do osamdesetih godina, u vodstvu pokreta prevladavala je ilirska i štrosmajerska narodnjačka ideologija; isto tako, zbog mnogih specifičnosti, i hrvatski narodni preporod u Dalmaciji nastavlja ilirsku orijentaciju, uvjetovanu povrh toga i zajedničkim otporom dalmatinskih Hrvata i Srba protiv istoga nacionalnog i političkog protivnika.¹³ Budući da je rođen na otoku Krku te da se kasnije školuje u Gorici, dakle da se formira u slovenskoj sredini u kojoj zajedno nastupaju Hrvati i Slovenci, te s obzirom na isto takvu suradnju Hrvata i Srba u Dalmaciji, moglo se u Gržetića očekivati nastavljanje čiste ilirske tradicije i južnoslavenskog usmjerenja biskupa J.J. Strossmayera proistekla iz nje; ipak, što je zanimljivo, u Gržetića se usporednost ilirske i buduće pravaške orijentacije očituje od prvih njegovih pisanih istupa pred javnost. Tako u prvoj objelodanjenoj pjesmi, god. 1860. posvećenoj banu Jelačiću, uz isticanje slavske vile i slavskog roda u isti mah se, izrijeком, ističe i hrvatsko ime;¹⁴ dvije godine kasnije, u zadarskom »Narodnom listu«, u pjesmi »Dalmaciji«¹⁵ Gržetiću su moto stihovi poznata panslavista Jana Kolar, on pjeva o krvi slavskoga roda i o Slavjanima, ističući na prvo mjesto potrebu za narodnom slogom, kako se to činilo u doba ilirskoga pokreta i u duhu djelovanja Narodne stranke. Ali, iste godine, u sljedećim brojevima istoga zadarskog lista, najprije u pjesmi »Moja ljuba«¹⁶ on decidirano izjavljuje da je najveća njegova ljubav Trojedna Kraljevina, a u pjesmi »Krst Frankopan kod opsade Jajca«¹⁷ imenuje Krsta kao branitelja Dalmacije, Slavonije i Hrvatske stare. U početku svojih književnih istupa Gržetić je dosta objavljivao i u slovenskim glasilima, vjerojatno zahvaljujući vezama sklopljenim u doba

¹² O biskupu Jurju Dobrili nav. historiografska literatura u bilj. 1; posebno i: Cvjetko Rubetić, Vjekopis Dra Jurja Dobrile biskupa trčansko-koparskoga prije porečko-puljskoga. Zagreb, 1882; Biskup Juraj Dobrila – Spomen–knjiga stogodišnjice njegova rođenja. Pazin, 1912; Božo Milanović, Preporoditelj Istre dr Juraj Dobrila. Pazin, 1970; zbornik Juraj Dobrila 1812-1882. Pazin, 1985; na v.mj. u knjigama M.Strčić, Istarska beseda i pobuna, n.dj.

¹³ O paralelizmu društvenih i književnih prilika u Istri i Dalmaciji u vrijeme preporoda više i u: Mirjana Strčić, Jovan Sundečić u kontekstu hrvatske, srpske i crnogorske književnosti. U: Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti 3, Zagreb–Varaždin, 1988, str. 215-222; isto i u: Gesta. Varaždin, 10, 1988, 29-30-31, str. 215-222.

¹⁴ Pjesma je objavljena kao zasebno izdanje: Uspomena Jelačiću banu. Prilikom godišnje zadušnice u Novihdvorih dne 22. Svibnja 1860 održane. Tiskom Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

¹⁵ Il Nazionale. Zadar, I, 1862, (Prilog), 156.

¹⁶ Il Nazionale. Zadar, I, 77, (Prilog), 392.

¹⁷ Na i.mj., isto godište, 79, (Prilog), 401-402.

školovanja u Gorici; tako u »Slovenskom glasniku« god. 1863. u pjesmi »Bratinska ljubav«¹⁸ ističe svoju ljubav prema braći Slovincima, pjeva o slogi, o svome »slavskom srcu«, a u pjesničkoj prozi »Domorodna čuvstva«¹⁹ jadikuje zbog zavađene braće, nesloge, piše o Lazaru i Kosovu kao rani smrtonosnoj, ogorčeno se suprotstavlja tuđincima koji Slavjanima i Jugoslavjanima osporavaju pravo da budu narodom. I desetak godina kasnije pjesme J. Gržetića pokazuju paralelizam ilirske i pravaške ideje – pa u pjesmama nastalim u povodu smrti svoga prijatelja Ivana Dežmana²⁰ pjeva i o nesretnoj domovini trojednici, i općenito naznačava Dežmanovo mjesto u slavjanskom perivoju. Istodobno, zasebnu će pjesmu posvetiti uroti zrinsko-frankopanskoj,²¹ događaju koji je kasnije, u romanu pravaša Evgenija Kumičića, dobio značenje simbola hrvatskoga povijesnog stradanja. Zanimljiv je u tome smislu i njegov sonet iz 1882. godine posvećen J.J. Strossmayeru: cijela je pjesma u znaku hrvatskoga imena, mada je općenito bilo poznato, dakle i J. Gržetiću, idealno shvaćanje južnoslavenske ideje velikoga i zaslužnog biskupa.²²

Općenito gledano, za Gržetićeve se pjesme može reći da u cjelini gotovo ne izlaze iz okvira rodoljubne tematike, s općenito naglašenim budničarskim značajkama koje su u tadašnjoj Istri i Dalmaciji najadekvatnije odgovarale duhu preporodnog razdoblja. Objavljujući svoje stihove u »Slovenskom glasniku«, u zadarskim glasilima »Narodni list« ili u tršćanskoj »Našoj slogi« (iako ga nalazimo i u listovima koji su izlazili u Banskoj Hrvatskoj),²³ on je – poput ostalih hrvatskih pjesnika preporodnog doba – u potpunosti preuzimao ulogu buditelja nacionalne hrvatske svijesti i narodnoga borca, mada je nekoliko njegovih pjesama reflektivnoga karaktera pokazalo da je imao težnji i za širim spektrom tema. No, borba za nacionalno održanje Hrvata i za njihova prava u tadašnjoj Istri s Kvarnerskim otocima te Dalmaciji ostaje prvim njegovim pjesničkim zadatkom, pa su mu rod i dom uvijek u središtu pjesme. Neprekidan Gržetićev rodoljubni aktivitet potvrđuju i česte pjesme prigodnoga karaktera, osobito u »Našoj slogi«.²⁴ Na njih danas, s distance od jednoga vijeka, uglavnom gledamo kao na čin političke svakodnevice, bez trajnije vrijednosti; ali takve su pjesme u preporodno doba imale časnu ulogu doprinosa borbi istarskih i dalmatinskih Hrvata za svoj nacionalni opstanak, i danas ih moramo shvatiti u ozračju doba u kojem su nastale. Kao opće mjesto, pjesnički topos, u takvim se pjesmama ponavlja – uz ostale rodoljubne motive – i teška opasnost od nacionalnog izdajstva, od odnarođivanja, koje je u Istri i Dalmaciji imalo značajke potalijančivanja, a za hrvatsko je narodno tijelo u tim austrijskim pokrajinama označivalo pravu rak–ranu i prijetnju nacionalnog odumiranja.²⁵

¹⁸ Slovenski glasnik. Ljubljana, IX, 1863, br. 2, str. 61.

¹⁹ Na l.m.j., isto godište, br. 6, str. 181, i br. 10, str. 293-294.

²⁰ Gržetić u tri navrata objavljuje svoje pjesme u povodu Dežmanove smrti: Nezasboravljivu pokojniku, svomu od malenih noguh drugu i prijatelju. Dru Ivu Dežmanu, ožalostjenom dušom D.J.G. Krasanin na uspomenu spjevao. Naša sloga. Trst, IV, 1873, br. 22, str. 89; Na grobu dra. Ivana Dežmana svoga za mladosti najmilijega druga za muževnosti najsrdačnijega prijatelja za smrti najnesretnijega stvora najvierniji drug najiskreniji prijatelj razciepanim srcem I.G.Krasanin oplakuje. Narodni list. Zadar, 12, 1873, 90; Pokojniku Dru Ivanu Dežmanu, Riječaninu, mladu i vatrenu rodoljubu, književniku, pjesniku itd. spjevao njegov žalosni prijatelj. Primorac. Kraljevica, I, 1873, br. 10.

²¹ Za spomenik knezova Petra Zrinskog i Franje Frankopana (pogubljenih 30. travnja 1671). Dragoljub, hrvatski kalendar za 1871. Zagreb, 1870, VII, str. 70, s bilješkom i na str. 71.

²² Slavnomu biskupu Jurju Strossmayeru. Sonet. Od J.G.Krasanina. Narodni kalendar. Zadar, IV, 1866, str. 81-82.

²³ Koliko sam za sada uspjela utvrditi, Gržetić je svojim pjesmama, proznim književnim priložima ili članicama/dopisima surađivao u velikom broju glasila različite vrste i namjene; do sada sam utvrdila ova glasila (po redu pojavljivanja u njima, od 1860. god. dalje): Slovenski glasnik, Leptir, Hrvatski koledar, Glasonoša, Il Nazonale/Narodni list, Zvezda, Naše gore list, Narodni koledar, Dragoljub (časopis), Naša sloga, Vienac, Dragoljub (kalendar), Primorac, Srijemski Hrvat, Hrvatska vila, Prosvjeta, Bog i Hrvati. U literaturi se navodi i njegova suradnja u pravaškom »Balkanu«, ali od Gržetić književnih priloga nisam našla ništa.

²⁴ Gržetićeve se prigodnice mogu u »Našoj slogi« naći u br. 22 iz 1873, u br.19 iz 1892, te u br. 29 i 30 iz 1893, ispravljane u povodu smrti prijatelja, vjenčanja, svećeniku mladomisniku, a autor je sve te prilike koristio za izricanje rodoljubnih osjećanja i budničarske namjene.

²⁵ O razvoju hrvatske književnosti u Istri u preporodnoj epohi malo se ranije pisalo u hrvatskoj književnoj povijesti. Stoga pogledati doktorsku radnju M.Strčić »Hrvatska preporodna književnost u Istri« (Zagreb, 1980; obavezni primjerak u Sveučilišnoj i nacionalnoj knjižnici u Zagrebu), te veći broj radova posvećenih istoj tematici, osobito knjige »Istarska beseda i pobuna«, n.dj.

Četrdesetak objavljenih Gržetićevih pjesama ne izlazi izvan sasvim prosječna hrvatskog pjesništva druge polovine 19. stoljeća. Poput ostalih preporodnih pjesnika u Dalmaciji i Istri i on nastavlja već utrim putovima pjesništva što su ga trasirali mladi ilirci u prvoj polovini stoljeća. U istoj preporodnoj klimi, dalmatinski i istarski pjesnici nastavljaju u praksi već potvrđeno budničarsko djelovanje, no isto tako i sve ostale značajke pjesničkih ostvarenja preuzimaju od već stvorenih ilirskih modela. Tako ni J. Gržetić ne pokazuje značajnijih inovacija u gradnji pjesme i stiha, njegove pjesničke slike i metaforika u tadašnjem su prosjeku. Ponekad se oslanja na duh i metriku naše narodne lirske i epske pjesme, pokatkad se u formalnom smislu pokušava dići do složenije građene pjesme ili soneta. Ipak, uza sve te pjesme ostaje danas dojam arhaične patine i prosječnosti skupine tadašnjih hrvatskih pjesnika osrednjih mogućnosti. U svakom slučaju, za pjesnika Josipa Gržetića u njegovu se doba znalo daleko izvan njegove rodne Dobrinjštine, rodnoga sela Krasa i otoka Krka – preko slovenskih časopisa, istarske »Naše sloge« u Trstu, zadarskih glasila, do više glasila u Banskoj Hrvatskoj. Istovremeno, postajao je sve poznatiji kao prozni pisac, pa o tome dijelu njegove književne ostavštine valja zasebno i progovoriti.

Kako je to slučaj s pjesmama Josipa Gržetića, i njegova su prozna djela – više pripovijedaka i jedan roman – ostala rasuta po ondašnjim hrvatskim glasilima, danas teško dostupnim i sačuvanim u često raritetnim primjercima naših biblioteka. Prvom se pripovijetkom pod naslovom »Nesrietnjak ili Prav za kriva« javio 1861. god. u »Leptiru«, a zadnje su mu pripovijetke objavljene posmrtno u glasilu »Bog i Hrvati« (u razdoblju 1904-1907. godine)²⁷ te u »Prosvjetu« (1901).²⁸ Pripovijetku »Vrzi-kapa ili Mladomislak« nagradila je Matica hrvatska (objavljena je u zadarskom »Narodnom koledaru« 1872),²⁹ a koliko su ga kao prozaista cijenili njegovi suvremenici, kazuju nam njegov nadimak »Zlatousti«, kako piše Vjekoslav Spinčić³⁰, te činjenica da mu je – uz ostala ondašnja glasila – više pripovijedaka objavljeno i u zagrebačkom »Viencu«, tadašnjem najcjenjenijem književnom časopisu.³¹ Gržetićevo najopsežnije djelo, povijesni roman »Urotnici«, tiskan je tijekom 1882. i 1883. god. u »Hrvatskoj vili«, pravaškom listu koji je 1882. počeo izlaziti u Sušaku.³²

Opću književnu atmosferu u kojoj su nastala Gržetićeva prozna djela najbolje je osvijetlio hrvatski književni povjesnik Antun Barac u sintezi »Hrvatska novela do Šenoine smrti«, u kojoj je s nekoliko rečenica obuhvatio i prozu J. Gržetića.³³ Literarno odgajana na romantičarskoj pripovijeci razdoblja ilirizma, brojna je skupina hrvatskih pripovijedača nastavljala dugo vremena tu već zacrtanu liniju, s pričama vrlo zapletene fabule, najčešće motiva ljubavi, s prijevarama, otmicama, nezakonitom djecom, neočekivanim prepoznavanjima i raspletima. Nastavljalo se u istom tome duhu i nakon programskoga članka Augusta Šeno

²⁶ Leptir, Zagreb, 1861, str. 243-311.

²⁷ U glasilu »Bog i Hrvati« Gržetiću su (posmrtno) objavljeni ovi književni radovi: pripovijetka »U kobnoj visini«, XII/1904, str. 97-111; pripovijetka »Alaja«, XII/1905, str. 107-122, te u istom godištu »Sukob. Crta sa sela«, str. 126-136; pripovijetka »Faraun«, XIII/1906, str. 81-92; pripovijetka »Marko«, XIV/1907, str. 76-86.

²⁸ »Prosvjeta. List za zabavu, znanost i umjetnost.« objavila je u god. IX/1901. Gržetićevo pripovijetku »Keko«, u brojevima: 7, str. 203-204; 8, str. 233-234; 9, str. 265-267; 10, str. 297-299.

²⁹ Narodni koledar, Zadar, X, 1872, str. 97-133.

³⁰ Vjekoslav Spinčić: Critice iz hrvatske književne kulture Istre, Zagreb, 1926, str. 77-78.

³¹ U zagrebačkom »Viencu« objavljene su ove pripovijetke J. Gržetića: »Na parobrodu«, u god. II/1870, br. 15, str. 225-229, te u br. 16, str. 242-243; »Bodulka. Poviestno-narodna pripovijetka iz XV. vieka«, u god. V/1873, u br. 5, str. 66-71; br. 6, str. 82-87; br. 7, str. 98-100; br. 8, str. 113-118; br. 9, str. 129-132; »Lice laže, krv ne laže«, u god. VII/1875, br. 41, str. 653-656; br. 42, str. 670-674; br. 43, str. 685-688; br. 44, str. 704-707; br. 45, str. 723-725; br. 46, str. 735-738; br. 47, str. 755-759; br. 48, str. 781-783; br. 49, str. 797-799; br. 50, str. 812-818; »Roko« u god. XVII/1885, u br. 42, str. 657-661; br. 43, str. 675-679; br. 44, str. 690-693; br. 45, str. 705-709; br. 46, str. 721-725; br. 47, str. 740-746; br. 48, str. 754-758; br. 49, str. 769-774; br. 50, str. 786-791; br. 51, str. 802-806; br. 52, str. 818-822. Osim toga, u »Viencu« se Gržetić javljao i člancima te pjesmama.

³² Roman »Urotnici. Izvorna historičko-narodna pripovijest«. Hrvatska vila. Sušak, II, 1882/1883, u brojevima od 1 do 12; u međuvremenu je list prenesen iz Sušaka u Zagreb; uz to, »Hrvatska vila« objavila je i Gržetićevo pripovijetku »Bieda«, u god. III/1884, br. 36, str. 561-563.

³³ Antun Barac: Hrvatska novela do Šenoine smrti. RAD JAZU. Knj. 290, Zagreb, 1952, str. 5-64; o Gržetiću na str. 47. (Nažalost, i Barac navodi pogrešno 1894. godinu kao godinu Gržetićeve smrti, kao što se to može naći i na drugim mjestima.)

»Naša književnost« iz 1865, koji je poznat kao prva značajna skretnica hrvatske književnosti prema realizmu, pa se tako i Krasanin nije uspijevao izvući iz već ustaljenih romantičarskih tokova. Istina, mogu se u njegovim djelima zapaziti i poneke od značajki realističke književne škole, a s druge strane valja u njima istaći i komponente vezane uz društvenu problematiku vremena i sredine u kojima je živio.

Okvirno gledano, dakle, Krasanin zadržava sve manire romantičarskog fabuliranja, bilo da teme uzima iz povijesti, bilo iz suvremenog života. Čini se kao da se osobito trudio isplesti čim razgranatiji i neočekivaniji slijed zbivanja, pa se tako, npr., u pripovijeci »Bodulka« radnja grana na više razina – u uvodu na autorovo vrijeme, te na događaje vezane uz dvije generacije u 15. stoljeću, povezane najneočekivanijim međuodnosima; događaje s kraja 15. st. obrađuje i u svome romanu, koji mu je već i svojim opsegom pružio mogućnost za razvijeno fabuliranje. Vrlo su slične relacije između likova ispletene i u propovijetkama »Pokojni mornar«, »Lice laže, krv ne laže« i »Roko«, a u posljednjoj, kao i u noveli »Alaja«, autor nas – u stilu egzotičnih tema romantizma – vodi do Afrike, Senegala, Zanzibara.

Iako se u Krasanina do kraja njegova života može pratiti klasično crno–bijelo oslikavanje likova, bez psihološke karakterizacije, često oduševljavanje idiličnim pejzažem te ostale općepoznate naznake romantizma, ipak valja zamijetiti da se kao prozaist razvijao i donekle mijenjao. Ne uzimajući u obzir posmrtno objavljena djela, za koja ne znamo kada su nastala, vidno je Gržetićevo ovladavanje vještinom oblikovanja događaja i opisom ako se usporedi njegov »Nesrijetnjak« iz 1863. god. sa, npr., pripovijetkom »Lice laže, krv ne laže« iz 1875. ili s romanom »Urotnici«. S druge strane, prateći nadolazak realizma u hrvatsku književnost, i Gržetić u svoja djela uključuje nešto realističnih crta, kao što je obuhvaćanje suvremene problematike, naznačeniji realistični detalj u opisu, pa i pokušaj psihološke motivacije likova. Čak bi i povijesnu tematiku u njegovim prozama (»Bodulka«, »Urotnici«) valjalo pripisati manje nasljeđu romantizma, a više nadolazećim nastojanjima i maniri tematiziranja nacionalne povijesti u funkciji pravaške ideologije, kako je to, npr., učinio Evgenij Kumičić.

Smještajući radnju pripovijedaka u svoje vrijeme, Krasanin tematizira vrlo aktualne probleme svoga doba – nacionalnu i socijalnu ugroženost Hrvata u tadašnjoj Istri s otocima i Dalmaciji. Kako u objema tim pokrajinama gospodarsku i političku moć u svojim rukama drži tuđinac ili odnarođen naš čovjek, ti su gorući problemi naših priobalnih krajeva u čvrstu međuodnosu, te se u tome svjetlu, u kontinuitetu, javljaju u djelima hrvatskih književnika iz vremena preporoda u Istri i Dalmaciji – i neovisno o naznačivanju socijalne problematike u pisaca realističke literarne škole.

Socijalno ugrožena društvena struktura u Gržetića je uvijek hrvatski puk, seljaštvo i gradska hrvatska sirotinja, dakle potlačena hrvatska narodna masa, o čijem položaju kao autor čak i teorijski raspravlja u pripovijeci »Roko«. Na drugoj strani, kao nosilac ekonomske moći, uz političku, u Gržetića je u načelu predstavljen tuđinac, na način koji se javlja kao stereotip u većine pisaca preporodne epohe u Istri, no isto tako i u naših pisaca realističkog usmjerenja, npr. Šenoe ili Kumičića. Lacmane, tuđince – Talijane, Mlečane (u »Bodulki« i Turke te Ugre) Gržetić u kontinuitetu apostrofira kao zlo za hrvatski narod, povezujući uz njih i gorući problem odnarođivanja (»Marko«, »Lice laže...«, »Roko«); hrvatsko ime, pak, stalno mu je na ustima junaka, bilo dovedenih na daleko afričko tlo, bilo prebačenih u 15. stoljeće.

Prema decidiranu ponavljanju hrvatskog imena u svojim prozama, Gržetić se – u odnosu na nešto naglašeniju slavensku i južnoslavensku ideju u svome pjesništvu – lakše svrstava u red kroatistički, pravaški orijentiranih književnika druge polovine 19. stoljeća. To u prvom redu potvrđuju njegove djela s povijesnom tematikom – roman »Urotnici« i pripovijetka »Bodulka«, u kojoj, npr., junaci iz 15. st. razmišljaju i govore o problemima hrvatskog naroda i nacionalne ugroženosti na način primjeren Gržetićevu vremenu. To se doba, sa svojim

³⁴ Pokojni mornar. »Ljudi od svita«. (Critica iz Dobrinskoga života, sp. I. Gržetić Krasanin). Zvezda. Zadar, u god. I/1863, od br. 5 do broja 12 (stranice se kreću od 18. do 47).

konkretnim političkim problemima, i izravno pojavljuje na stranicama nekih pripovijedaka; tako se u noveli »Na parobrodu« govori o izborima za Sabor u Zadru, o Talijanima koji će u Dalmaciji satrti sve što je hrvatsko, a slično je i u »Roku«, gdje su sve piščeve simpatije na strani svećenika (»Divljaka«) koji je bačen u zabitu župu na svećeničku službu zbog svoga eksponiranja na strani hrvatskih narodnih snaga u borbi protiv tuđinske vlasti.

U pogledu približavanja realizmu, osim problematiziranja suvremenog života u Gržetića se potpuno najavljivao i realistički detalj, s detaljnim opisom scene na kojoj se zbiva radnja, pejzaža (bez romantičarske idile), likova ljudi. Primjer realističkog opisa može se uočiti u pripovijeci »Lice laže, krv ne laže« (realistički opis Lošinja), u »Roku« se na više mjesta vrlo slikovito opisuje lov (također i »Ukleti Keko«, »Faraun«); Gržetić očito voli, poznaje i s ponešto humora opisuje životinje (zgone sa svećenikovim psom u »Roku«). Zanimljivo je i njegovo nastojanje da u priči »Roko« psihološki okarakterizira »Grdinala«, čovjeka ni dobra ni zla, a osobito »ukletog Keka« u istoimenoj pripovijeci, čije čudaštvo i sklonost pijanstvu autor gradi gotovo na razvijenoj teoriji miljea, čak s oslonom na tezu o hereditarnom naslijeđu. U nekoliko smjerno navrata dobili cijele male (u »Roku« Grdinal ili sam Roko) ili veće književne portrete (»Ukleti Keko«, »Faraun«), vrlo slikovita i zgusnuta opisa; Faraun se doima vrlo životno, u donekle grotesknoj slici benava i neuka čudaka, no istovremeno čovjeka široka srca, koji iz humanosti spašava na bojištu neprijatelja i vraća se svome domu, svojoj sirotinji, odbacujući izgleda dobra života u tuđini.

O pravome realizmu u Krasanina se, dakako, ne može govoriti. Previše ga je nosila sklonost nepredvidivom i fabuliranju, što ne mora biti samo naslijeđe pročitane lektire iz vremena romantizma nego i težnja čovjeka – koji cijeli život provodi u svojoj zatvorenoj otočkoj sredini – da makar maštom proživi bogatstvo događanja iz života na čije je margine bio bačen. S druge strane, pak, zanimljivo je da je radnju najvećeg dijela svojih proza Gržetić smještao u sebi poznate i bliske sredine – na otoke Krk, Rab i Lošinj, u grad Rijeku. Ako ga je fantazija i ponijela dalje, do Venecije, Francuske ili do egzotične Afrike, uvijek je takve pripovijetke gradio po tipu kompozicijski uokvirene proze – počeci i završeci radnji uvijek su se u njega odigravali na Krku, Lošinj, Rabu.

Uži zavičaj J. Gržetića zauzima, pri tome, u njegovim ostvarenjima zasebno mjesto. Radnju pripovijetke »Pokojni mornar« smjestio je u rodno selo Kras i u Dobrinj; detaljno je opisao pogled na Dobrinjštinu s uzvišenja Sv. Juraj u Krasu. U istoj pripovijeci čak se i razgovor među likovima vodi na čakavskome govoru, jednoj od karakterističnih varijanti čakavštine na otoku Krku. U pjesmi »Dobrinka«³⁵ detaljno je, gotovo s pažnjom etnologa, opisao žensku narodnu nošnju, a iz istih se zavičajnih razloga rado vraćao i povijesti svoga rodnog otoka, osobito knezovima Frankopanima.

* * *

U relativno brojnoj skupini hrvatskih književnika preporodne epohe u Istri, a dijelom i u Dalmaciji, Josip Gržetić Krasanin u svoje je doba bio cijenjen i rado objavljivan pisac. Primjer preporodnoga književnog kruga u Istri pokazuje da je većina ostalih autora ostajala usmjerena samo na čitateljstvo svoga zavičaja, svoje pokrajine, objavljujući svoja djela gotovo isključivo u istarskim hrvatskim glasilima. Izdvojeni od hrvatske književne središnjice u Banskoj Hrvatskoj, okrenuti očekivanoj recepciji u Istri, gotovo svi odreda vrlo aktivni sudionici preporodnih političkih i kulturnih nastojanja – ti su književnici rijetko izlazili iz okvira već uhodane književne prakse stvorene po uzoru na književno djelovanje ilirskoga kruga u prvoj polovini 19. stoljeća. Josip Gržetić, međutim, već je zbog svoga službovanja na Rabu dobio priliku da polje svoga književnog djelovanja proširi i na dalmatinska, zadarska glasila, kao što je već za studentskih dana u Gorici bio započeo suradnju u »Slovenskom glasniku«. Isto tako, njegovo gimnazijsko školovanje u Rijeci te sklopljena poznanstva zasigurno su mu pomogli da počne suradnju i u zagrebačkim glasilima, a ne treba izgubiti iz vida ni činjenicu da su

³⁵ Pjesma je objavljena u Prilogu zadarskog lista *Il Nazionale*, II/1863, 21, 106.

Sušak/Rijeka osamdesetih godina postali centrom pravaškoga djelovanja, što je Gržetiću, npr., po njegovim starim riječkim vezama osiguralo vrlo istaknuto mjesto u »Hrvatskoj vili«. Ranije mu je već i »Vienac« široko bio otvorio svoje stranice, te se na osnovi svega toga danas stječe utisak da nije ovdje riječ o književniku koji je već u svoje vrijeme bio na marginama hrvatskih literarnih tokova. Ipak, vrijeme je – u vidu potpunoga književnopovijesnog muka o Gržetiću³⁶ – postupno pokazalo kako su njegova nastojanja da se priključi tada predvođenoj struji hrvatskih realističnih pisaca u biti ostajala skromna i nezamjetna: Krasanin je ostajao mnogo bliži preporodnoj književnoj atmosferi u Istri i Dalmaciji u drugoj polovini 19. st. negoli realističkom ozračju koje su stvarali Kumičić, Kovačić, Novak i ostali. Politička svakodnevnica dvaju otoka za koje je Gržetić bio vezan – Krka i Raba – neizbježno je i njegovim djelima nametala značajke tipične za epohu preporoda: budničarstvo u pjesmama, te uvijek prisutan nacionalni utilitaritet u prozama. Ostao je Gržetić stoga na granici dviju epoha u hrvatskoj književnosti: između razdoblja preporoda, sa snažnim romantičarskim obilježjima, i realizma, koji je već za njegova života otvarao mogućnosti za nastup moderne, ostavljajući u dubokoj sjeni istarski i dalmatinski krug preporodnih hrvatskih književnika, među njima i Josipa Gržetića Krasanina.

³⁶ Literatura o Josipu Gržetiću Krasaninu toliko je oskudna da se osim citiranih podataka iz radova Antun Barca i Vjekoslava Spinčića nije imalo što drugo niti navesti. Vj. Spinčić je sasvim kratak prilog o Gržetiću dao i u knjizi *Znameniti i zaslužni Hrvati*. Zagreb, 1925, str. 99; Vjekoslav Štefanić u prilogu »Narodne pjesme s otoka Krka«. Krčki kalendar. Zagreb, 1939, str. 61-63, samo pretpostavlja, uzgred, da je jednu od rkp. pjesmarica vjerojatno napisao J. Gržetić; Leksikon pisaca Jugoslavije 1. Novi Sad, 1979, str. 323 (autor M. Stefanović), donosi minimalne podatke, navodeći i pogrešnu godinu Gržetićeve smrti; Gržetića samo ovlaš spominju i autori Mihovil Blonić-Ivan Žic Rokov: *Otok Krk kroz vjekove*. Zagreb, 1977, str. 190. Vrlo kratak nekrolog, ali barem s točnim datumom Gržetićeve smrti, možemo naći u prilogu: *Novi grobovi. Vienac*. Zagreb, XXIX, 1897, br.2, str.29. Nešto više je do sada, u novije vrijeme, o Gržetiću napisala autorica ovoga priloga, u citiranoj doktorskoj radnji te u »Istarskoj besedi i pobuni«, knj. 2, n.dj., na str. 54 te u bilj. 154 na str. 148; uz to, usp. i prilog: *Josip Gržetić Krasanin. Kalendar »Jurina i Franina«* za 1969. Rijeka, 1968, str. 137, te *Književnik iz Krasa*. Krčke novine. Krk, III, 1984, 13, str. 7.

SUMMARY

Mirjana Strčić

JOSIP GRŽETIĆ KRASANIN – ON THE TRANSITION FROM ROMANTICISM TO REALISM

The paper presents and evaluates the literary work of Josip Gržetić and portrays his curriculum vitae. Living and working in the 19th century, at the time of the Croatian national renaissance, in the Austrian provinces Istria and Dalmatia, Gržetić in his poems, short stories and the novel »Urotnici« (Conspirators) had realized all the literary characteristics of his era. Pointing out to his national and patriotic orientation and stylistic procedures of the school of romanticism, Gržetić in his prose word gradually makes known some characteristics of realism. Like many other writers of the time in Dalmatia and Istria, Gržetić, too, has not so far been observed in the literary and historical sense. This paper presents him as a typical and important literary man of the regions in which he was living and working.